

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Pedagogik

Pedagogy

Inflytande och delaktighet i förskolan

En undersökning om barns möjlighet till inflytande och delaktighet i förskolans verksamhet

Ida stenmark

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. Campus Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00. Fax: +46 (0)771 97 50 01.

MITTUNIVERSITETET

Institution för Utbildningsvetenskap, UTV

Examinator: Staffan Löfquist, Staffan.Lofquist@miun.se

Handledare: Jacob Billmayer, Jacob.Billmayer@miun.se

Författare: Ida Stenmark, idst1003@student.miun.se

Utbildningsprogram: Lärarprogrammet, 210 hp

Huvudområde: Pedagogik

Termin, år: HT, 2013

MITTUNIVERSITETET

Institutionen för utbildningsvetenskap (UTV)

Examensarbete inom
lärarutbildningen, 15 högskolepoäng

Inflytande och delaktighet i förskolan

En undersökning om barns möjlighet till inflytande
och delaktighet i förskolans verksamhet.

Ida Stenmark

Abstrakt

Syftet med mitt examensarbete har varit att undersöka hur pedagoger i förskolan uppfattar barnens möjlighet till inflytande och delaktighet i den pedagogiska planeringen av verksamheten i förskolan. Jag ville också undersöka hur barnen i dessa pedagogers verksamhet uppfattar sitt inflytande och delaktighet i förskolan.

Jag har gjort en kvalitativ studie där jag genomfört åtta intervjuer med två pedagoger och sex barn. Resultatet i studien synliggör olika variationer av uppfattningar kring begreppen inflytande och delaktighet ur både pedagogernas perspektiv samt ut barnens perspektiv. Det visade sig i mitt resultat att samsyn på delaktighet och inflytande skilde sig något och att detta kunde påverka barnens möjlighet till inflytande. Studien visade också att barnen hade ett visst inflytande i planeringen men att tiden för att ta tillvara inflytandet inte alltid räcker till. Det största inflytandet hade dock barnen i sin fria lek där gav studien en samsyn från både pedagoger och barn. Makten över barnens möjlighet till inflytande och maktrelationerna på förskolan synliggjordes ur barnens perspektiv. I såväl min studie som i tidigare forskning framkommer att barnen skulle kunna bestämma över mer än de gör med det är svårt att se vad man kan bestämma över.

Studiens resultat visar god koppling till den tidigare forskning som gjorts inom detta ämne.

Nyckelord: Inflytande, Delaktighet, Makt, Bestämma, Demokrati

Innehållsförteckning

Abstrakt	i
Inledning	1
Bakgrund	3
Värdegrund och demokrati	3
Teoretiska utgångspunkter	4
Inflytande och delaktighet	6
Perspektiv på inflytande	8
Barnsyn – Barnperspektiv – Barns eget perspektiv.....	10
Makten över den pedagogiska praktiken.....	11
Syfte	13
Metod	14
Kvalitativ metod	14
Urval.....	15
Intervjuer	16
Genomförande	16
Bearbetning och analys.....	17
Etiska ställningstaganden	17
Tillförlitlighet	18
Metoddiskussion	19
Resultat	20
Pedagogernas uppfattning.....	20
<i>Barnperspektiv och barns eget perspektiv</i>	21
<i>Pedagogisk planering</i>	21
<i>Pedagogernas tillåtande</i>	23
Barnens uppfattning	24
<i>Barnens fria önskningar</i>	24
<i>Jag kan bestämma över</i>	24
<i>Fröknarna bestämmer över</i>	26
Sammanfattning	27
Diskussion	28
Pedagogernas uppfattningar av barns inflytande och delaktighet i förskolan	28
Barnens uppfattningar av inflytande och delaktighet på förskolan....	30
Barnens inflytande och delaktighet i pedagogernas verksamhetsplanering	32
Slutsatser.....	35

Förslag till vidare forskning.....	35
Tack!	36
Referenser.....	37
BILAGA 1: Samtycke för pedagoger	40
BILAGA 2: Samtycke från vårdnadshavare	41
BILAGA 3: Intervjufrågor till pedagoger	42
BILAGA 4: Intervjufrågor till barn.....	43

Inledning

Som blivande förskollärare har jag ett spännande och utmanande uppdrag i mitt yrkesval. Jag kommer att möta barn och vuxna som både tänker och har åsikter om den pedagogiska verksamheten i förskolans värld. Ett gott klimat i verksamheten är en förutsättning för att "det goda mötet" ska äga rum. Eva Johansson (2003) benämner detta i Skolverkets rapport som den atmosfär som skapas och kommuniceras mellan deltagarna. Det är ett ansvar hos varje pedagog att verka för utvecklande och goda atmosfärer. Barn är både deltagare och medskapare till atmosfärer som ger dem en plats, ett sammanhang, aktiviteter och möten mellan människor.

De vuxna i förskolan måste kunna närma sig barnets livsvärld och barnets perspektiv, se och möta de intentioner som barnet ger uttryck för och då blir begrepp som *inflytande* och *delaktighet* viktiga.

Förskolans läroplan, Lpfö 98 (reviderad 2010) handlar värdegrund och uppdrag, mål att sträva efter och riktlinjer för ansvarsfördelning. Vi kan läsa i förskolans läroplan Lpfö 98:

Förskolan vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Förskolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Varje barn ska ges möjlighet att bilda sina egna uppfattningar och göra val utifrån de egna förutsättningarna. Delaktighet och tilltro till den egna förmågan ska på så vis grundläggas och växa.

I dessa strävansmål finner jag grunden till min undersökning. Alla barn är unika, lever i olika livsmiljöer och har med sig sina egna erfarenheter. Vi vuxna i förskolan ska följa de normer och värden som anges i läroplanen i vårt uppdrag att möta varje barn där det är. Vi ska hjälpa dem att tro på sin egen förmåga, tänka själv, handla och bilda sig sin egen uppfattning. När vi planerar och genomför verksamheten ska den utgå från barnens erfarenheter, intressen, behov och åsikter.

Mitt problemområde är att undersöka barns inflytande och delaktighet i förskolan och att ta reda på hur pedagogerna och barnen uppfattar detta.

Min förhoppning är att genom detta arbete få tankar och idéer till hur jag kan skapa möjligheter för barn till inflytande och delaktighet i den verksamhet jag kommer att arbeta i.

Bakgrund

Jag kommer i min bakgrund att lyfta den litteratur och forskning jag tagit del av för att få kunskaper som jag sedan kan koppla till min undersökning. En stor del i min bakgrund har varit att få syn på tidigare forskning inom svensk förskola inom området inflytande och delaktighet. Det har även varit viktigt i mitt bakgrundsarbete att fånga det demokratiuppdrag som förskola och skolan har.

Värdegrund och demokrati

Barns rättighet och möjlighet till inflytande och delaktighet finns reglerade i såväl FNs barnkonvention som i de statliga/kommunala styrdokument. Demokratiuppdraget måste ses i ett internationellt perspektiv som Barnkonventionen och FNs deklaration om de mänskliga rättigheterna. Sverige har förbundit sig till att följa dessa överenskommelser.

Skollag och Läroplaner är dokument som formats inom politiken och anger styrmedel som mål och riktlinjer i förskola och skola. Förskola och skola har ett demokratiuppdrag i det som formuleras som värdegrund – de värden som utgör en grund för förskolans och skolans arbete. I styrdokument fastställs att barnen ska ha möjlighet till reellt inflytande över hur verksamheten utformas.

Enligt Skolverket (2013) visar flertalet tidigare studier att den dagliga verksamheten i förskolan är mycket regelstyrd i sin organisation, det kan man specifikt se vid aktiviteter som samlingen. Skolverkets studier visar också att andra lärandeaktiviteter inte heller ger utrymme för något nämnvärt inflytande. I skolverkets rapport (1998) om elevinflytande lyfter de fram elevers inflytande som ett viktigt utvecklingsområde. Rapporten fördjupar och vidgar bilden av vad elevinflytande är och kan vara. Rapporten menar att begreppet elevdemokrati bör problematiseras för att förstå och förhålla sig till i lärarnas professionella ansvar. Den ger med sina exempel på hur ett inflytande i skolan på sikt leder till ett inflytande i samhället.

Styrdokument som skollag och läroplaner speglar enligt Orlenius (2001) det samhälle och de strömningar som finns i vårt samhälle. Orlenius

menar vidare att läroplanen är ett instrument för tolkning, orientering och för skolans/förskolans trovärdighet. Så att göra sin röst hörd och bli mött med respekt är en viktig del i mötet med både barn och vuxna. Orlenius (2001) diskuterar i sin bok om det råder eller kan råda konsensus kring vår gemensamma värdegrund. Författaren belyser vidare att vi har ett praktiskt problem i att dessa grundläggande värden i vardagen ofta kolliderar med varandra. En konsekvens av detta blir vikten av att pedagogerna själva har en insikt i hur de ser på själva och sina kollegor i förhållande till värdegrunden i styrdokumentens kontext.

Den svenska pedagogiken speglar ett sociokulturellt perspektiv på barnens lärande och utveckling. Inflytande och delaktighet är en viktig del av barns lärande ur ett socialiseringsperspektiv. Säljö (2000) beskriver att grundtanken i ett sociokulturellt perspektiv handlar om att sociokulturella resurser skapas och förs vidare genom kommunikation. Säljö menar vidare att om man vill studera det sociokulturella lärandet ska såväl de intellektuella som de fysiska redskapen användas i kommunikation och i samspel. Det abstrakta och konkreta går således hand i hand, det vill säga om man vill köpa en vara måste man också veta hur pengar fungerar. Vi kan också enligt författaren inte undvika att lära, det är snarare så att vi kan fråga oss vad vi lär i olika situationer. Kommunikation och språkanvändning är centrala delar i samspel med andra människor.

Demokratibegreppet diskuteras också av Ervin, Kipness och Noreen (1997) med perspektiv på vikten av barns inflytande i tidig ålder. I artikeln kan man finna att genom ett arbete med barns inflytande stöds deras utveckling i att aktivt utforska, experimentera, upptäcka och skapa. De använder ord som att ge barnen egenmakt. Vidare belyser författarna vikten av den roll som vuxna har i att organisera den tidiga uppväxtmiljön så att barnen deltar på ett aktivt sätt för att verksamheten ska kännas meningsfull. De demokratiska klassrummen kännetecknas av en möjlighet för barnen att bestämma vad, var och när aktiviteter kan ske. I artikelns slutord belyses demokrati i tidig barndom som ett värde i att se barnet som kapabelt och kompetent i sina möjligheter att bli hörda och kunna påverka sitt deltagande i byggande av gemenskap.

Teoretiska utgångspunkter

De utvecklingspsykologiska teorierna är ett hjälpmedel för att förstå de barn vi arbetar med. Askland och Sataöen (2003) menar med detta att

teorier måste kopplas till det sammanhang och samspel barnet befinner sig i. Samspelet är det centrala eftersom det förutsätter och påverkar varandra. Författarna uttrycker samspelet som ett livstema och karakteriseras av ömsesidighet, överföring av information, en känsla av samhörighet och möjlighet till instruktion. Sammantaget erövrar barnen en förståelse av omvärlden. De mentala funktionerna som språk och tänkande har sin grund i allt mänskligt samspel. Vygotskij menar enligt Askland och Sataöen (2003) att vi måste se barnet ur ett historiskt och kulturellt sammanhang för att förstå dess handlingar och konsekvenser. Vygotskij tänker att social samverkan är utgångspunkten för språk och tänkande. Barnets språkutveckling spelar en central roll för barnets intellektuella utveckling. Vygotskij beskriver det i termer av barnets inre tal för att strukturera och förstå sin omgivning och sina handlingar. Säljö (2000) beskriver också Vygotskij's tankar om hur språk, insikter, kunskaper och färdigheter utvecklas i samspel med sitt sammanhang/sociokulturella kontext. Varje situation ger oss möjlighet att ta till oss, appropriera, kunskaper från medmänniskor i olika samspelessituationer. Det vi tidigare vet och kan läggs till det nya vi inte kan och känner till. Det betyder att vi ständigt befinner oss i utveckling och förändring. Vygotskij beskriver detta som närmaste utvecklingszon (zone of proximal development). I den aktuella utvecklingsnivån kan man se de kunskaper och färdigheter barnet har och i den närmaste utvecklingszonen ser man avståndet till nya färdigheter och kunskaper som kan erövrats med vägledning och hjälp av en vuxen eller kompetent kamrat.

Barns identitets- och subjektskapande pågår hela tiden menar Nordin-Hultman (2011) i sin bok. De pedagogiska miljöerna och samspeleperspektivet dem emellan säger något om vem barnet är och hur det kan betraktas. Författaren tänker barnet i termer av "inre värld" och "yttre verklighet". Barnet förstår sig själv i mötet med andra, när de uppfattas och bedöms inom de föreställningar om hur ett barn bör vara. Den yttre verkligheten handlar om sammanhang och miljö. Författaren beskriver det så att när man säger något om ett barn så säger man också något om barnets sammanhang och miljö. En kompetent och social miljö kan göra att man ser barnet som kompetent och social. När Nordin-Hultman (2011) studerar pedagogiska miljöer så handlar det om en komplex värld på förskolan. Hur ser rummen och aktiviteterna ut, olika rum inrättas för olika göromål? Hur organiseras och placeras de pedagogiska materialen? Hur regleras tiden på förskolan, struktur och planering av dagsprogrammet? Det här är funderingar som finns med i mitt eget tänkande inför frågor som handlar om barns delaktighet och inflytande på sin egen vardag i förskolan. Vilken tillgång har barnen till inflytande i dagsplanering, material och aktivitetsplanering?

Inflytande och delaktighet

Att komma till tals som barn i förskolan är ingen självklarhet och skälen till detta tror Arnér och Tellgren (2006) har att göra med samhället och de vuxnas syn på barnen. Författarna har fångat in de olika perspektiven som gör det svårt för barnen att uppleva sitt inflytande. Delar av det som belyses är barnens maktlöshet, tidsbrist från de vuxna, och den självklara auktoritet som vuxna har. Våra styrdokument är emellertid tydliga i barnets rättighet och möjlighet att få uttrycka sina uppfattningar och få dem respekterade. Författarna beskriver skillnaden i att få påverka, att vara delaktig och att ha inflytande. Att vara delaktig kan ses som att vara med i något som redan är bestämt och att ha inflytande kan ses som en möjlighet att påverka sin situation. Pedagogerna i förskolan har ett ansvar i att skapa en gynnsam miljö och en tillåtande attityd som gör att barnen har möjlighet att få uttrycka sin uppfattning och bli lyssnade på. I de mänskliga möten som sker på förskolan har kunskap om vikten av samtal största betydelse. Säljö (2000) menar att det vardagliga samtalet är den viktigaste faktorn i samvaron med andra människor. Då måste också samtalet med barnen vara den viktigaste faktorn för pedagogerna i förskolan. Arnér och Tellgren (2006) menar att genom samtalen förstår vi hur andra förstår världen och då skaffar vi oss kunskaper om världen. Samtalen bygger på ömsesidighet och en möjlighet att få syn på hur mottagaren "den andre" ser på världen. Författarna tar hjälp av G.H. Meads filosofi om perspektivtagande för att förstå hur social kompetens kan utvecklas. Det innebär att deltagarna i meningsfulla samspel inte bara ser sig själv som isolerade individer utan både anar och tänker ur den andras perspektiv, då blir samspelet meningsfulla.

Att ett tema som "barns rätt till delaktighet" står högt upp på den pedagogiska agendan i Norge och i många andra länder kan man se i Baes artikel (2009). Hon vill illustrera hur barns rättigheter att uttrycka sig kan erkännas i den dagliga verksamheten. I artikeln kan följande aspekter i interaktion där barnen får delta och uppleva yttrandefrihet redovisas; Att man som pedagog följer upp barnets initiativ, visar känslomässig lyhördhet och expressivitet, har en attityd av lekfullhet och en förmåga att ta barnets perspektiv. I exemplen ser man hur barn och pedagoger delar gemensamt fokus och lekfulla erfarenheter och det kan tolkas som ett ömsesidigt erkännande. Pedagogen är den bärande faktorn i barnens möjlighet till såväl delaktighet som inflytande.

Att främja elevers lärande genom elevinflytande i skolans inre arbete förutsätter att processer/möjlighet till inflytande startar redan i förskolan. Selberg (2001) belyser i sin bok frågor om inflytande som elevers inflytande över det egna lärandet. Hon visar detta med hjälp av en lärprocess i ständig rörelse med ingång, förberedelser till val, val, planering, genomförande, bearbetning och planering, redovisning, samt utvärdering. Selberg ser denna lärprocess som elevens steg i det egna lärandet. I hennes undersökning av både grund- och gymnasieelever finner vi tre nivåer av elevinflytande. Nivåerna grupperas utifrån elevernas erfarenhet av inflytande, liten erfarenhet, ganska stor erfarenhet och stor erfarenhet. Det framkom tydligt i hennes redovisning vilka effekter olika erfarenhet har i lärandeprocessen. Exempel som ingång i arbetet hade de med liten erfarenhet ingen synlig ingång eller förberedelse av arbetet och de med stor erfarenhet ställer frågor till sig själva och förbereder genom att titta på olika läromedel samt konsultera kamraterna.

Ställer man Selbergs forskning (2001) mot den som Arnér och Tellgren (2006), gjort blir det betydelsefullt att vikta barns inflytande så tidigt som möjligt i förskolan och tillskriva barnens erfarenheter och idéer som möjliga och genom det lägga grunden för det livslånga lärandet. Arnér (2009) belyser hur barnen gav uttryck för hinder i form av regler som "måsten" och "får inte", inte springa, skrika, slåss, retas etc. samt de vuxnas makt. Arnér synliggjorde också att pedagogerna upplever hinder i form av resursbrist, för stora barngrupper, för få pedagoger och för små lokaler. Traditioner och arbetssätt i förskolan kan också ses som svåra att förändra. En annan företeelse som förekommer både i förskolans och skolans värld är att tillrättavisa barn genom att "skälla" på dem. Skäll är enligt Arnér en envägskommunikation som inte leder till utveckling eller ansvarstagande. Hon menar att vi måste hitta andra arbetssätt i konflikthantering, barnen har mycket att bidra med som kan hjälpa oss vuxna att förstå hur vi kan hjälpa barn att växa och utvecklas utan skäll.

I Arnérs (2007), (2009) undersökning prövas lärarnas sätt att förhålla sig till barnen med hjälp av ett punktuellt och ett relationellt perspektiv och vad får det för effekter när pedagoger säger ja istället för nej till barnen. I ett punktuellt perspektiv ses människor som fristående från andra utan koppling till det som sker i sociala samspel och i det relationella perspektivet blir relationen och samspelet viktigt. Det gör att utgången i en aktivitet ger möjlighet till nya vändningar, i samspelet vägs olika åsikter mot varandra och en möjlig lösning ska kännas så bra som möjligt för de flesta. När pedagoger säger nej av bara farten får det

effekter av att de ses som "dåliga lyssnare" och pedagogerna blir oroliga för att det blir rörigt, oorganiserat eller kaotiskt. Effekter av att vända ett nej till ett ja i den pedagogiska verksamheten i Arnérs undersökning visade på ett större engagemang hos både barn och vuxna, fantasi fick flöda, många diskussioner skapades och aktiviteterna fick mer meningsfullhet. Arnérs forskning visar att det går att göra barnen mer delaktiga och ge dem ett reellt inflytande men det krävs både insikter och mod hos pedagogerna. Pedagogerna måste förstå sitt förhållningssätt till barn som relationellt.

Emilson (2007) beskriver också i sin artikel hur mycket små barn kan påverka sin vardag i förskolan i relation till pedagogernas kontroll. I hennes studie kan man utläsa betydelsen av pedagogens förmåga till insikt och ömsesidig respekt är avgörande för barnets inflytande. Emilson ser det som karaktärer av kontroll i pedagogrollen, om pedagogen närmar sig barnets perspektiv, svarar barnen varsamt och använder lekfull röst så blir barnen friare att göra val och ta initiativ. Om karaktären hos pedagogen däremot är starkt kontrollerad av regler, rutiner, fasta strukturer och tydliga regler av beteenden blir barnen oförmögna att utöva något inflytande. Slutsatsen i hennes undersökning var att barns möjlighet till inflytande är starkt kopplat till pedagogens sätt att hantera och förstå sin kontroll över verksamheten.

Principen att barn, även små barn, har rätt att "tycka till" och välja sysselsättning är problematisk i miljöer med begränsade fysiska utrymmen. Det visar den artikel som Te One (2011) skrivit. De små lokalerna, känslan av överbeläggning och mängden pedagoger med deltidsanställningar gör att det blir svårigheter att röra sig runt i lokalerna. Den otillfredsställande fysiska miljön hade även en stor inverkan på skillnader mellan olika pedagogers uppfattningar om barns rättigheter och hur dessa kunde omsättas i den dagliga verksamheten. Ett annat problem som lyfts i artikeln var de oskrivna reglerna som fanns hos dem som vistades i miljön.

Perspektiv på inflytande

I Aspans avhandling (2009) om värdepedagogiska invitationer lyfts fram olika perspektivtagande i barns inflytande, de vuxnas perspektiv, barnens perspektiv och ett perspektiv format som ett ämnesområde eller projekt, exempel antimobbingarbete. De olika perspektiven visar sig i att både barnen och pedagogerna har skilda uppfattningar i mål, medel och delaktighet i olika projekt. Det är inte självklart att ett erbjudande om

inflytande uppfattas likadant. Författaren ser att barnens självuttryck inte tycks bli respekterade i studerade projekt ifall de inte överensstämmer med vuxnas förväntningar. Hennes studie har tydliggjort brister i vuxenstödet. En av Aspans slutsatser är att det blivit viktigare att föra ut den demokratiska formen före att verkligen låta barnen göra sin röst hörd. Det som Aspan beskriver är att genom att fånga barns och vuxnas perspektiv på värdepedagogiken så framträder olika meningshorisonter och däri ligger den vuxnes ansvar. Författaren ser i sin avhandling att om perspektivmöten sker, någon form av samsyn kan vuxna och barn gemensamt formulera vägar att gå vidare på.

Andra perspektiv som flickor respektive pojkars perspektiv har Wahlström (2003) tittar på i sin aktionsforskning om jämställdhetspedagogik i praktiken. Hennes forskning visar att pojkar i högre grad än flickor får höra sitt namn i negativa termer. Synen på många pojkar blir att de ofta är busiga och bråkiga och inte så goda lyssnare. Flickorna får å andra sidan ofta höra att de är snälla och duktiga och de gör dem ofta till "hjälpfröknar" eller "stötdämpare" mellan stökiga pojkar. I traditionen fostras flickor och pojkar så att de utvecklar olika mycket av självständighet och samhörighet. Pojkarna får generellt mer självständighet och flickorna generellt mer samhörighet. Självständigheten innebär enligt Wahlström att kunna uttrycka sin egen vilja, att kunna ta egna initiativ, att stå för sina åsikter och att kunna sätta gränser. Samhörigheten innebär att kunna ingå i nära relationer, att kunna uttrycka egna känslor och att förstå, bemöta och respektera andras känslor. Wahlströms undersökning visar att pojkar i högre grad än flickor hade möjlighet att göra val som beaktades. Författaren menar att obalansen mellan könen är inbyggd i könsrollerna och att en stor del också handlar om makt. Wahlströms metoder för att pedagogerna ska verka för en jämställd förskola har varit att filma barn och pedagoger i den praktiska vardagen och utifrån detta resonerat hur de kan utveckla pedagogiken så att den blir kompensatorisk. Pedagogerna har alltid ett val och de har även barnen. Att leva är att göra olika val och med videofilmningens hjälp såg de att pedagogerna sällan lät barnen på att öva sig på att göra val. Wahlström belyser hur viktigt det är att observera både sig själv, verksamhet och mål och barnens möjlighet till inflytande och delaktighet.

Barnsyn – Barnperspektiv – Barns eget perspektiv

Är vårt samhälle uppbyggt så att barn har en chans att komma till tals? Det är en utgångsfråga i Arnérs (2009) forskning. När man studerar barn i förskola så kopplas den barnsyn pedagogerna har såväl till förskolan historia som till sin egen yrkesidentitet och till det arbetslag man befinner sig i. Författaren beskriver hur barnsynen ständigt växer i samspel med andra. Hon beskriver vidare att hennes sätt att se på barnen är att se dem som fullvärdiga människor från allra första stund i livet. Oavsett ålder är det utvecklande att möta meningsfulla sammanhang. Att barn blir mötta med respekt och bejakade i sina intentioner är gynnsamt för deras utveckling. Detta belyser även Pramling och Sheridan (1999). De menar att när barns egna åsikter respekteras och när de får ta ansvar och vara delaktiga i beslutsfattande så utvecklar de förmågan att förstå och handla efter demokratiska principer. Författarna menar att pedagogerna genom perspektivtagande kan ge barnen en förståelse i att ibland måste vuxna vara de som bestämmer. De vuxna har ett ansvar i att utgå från varje barns sätt att uppfatta och förstå samtidigt som man leder barnens lärande mot uppsatta mål för individens utveckling och samhällets välfärd.

Arnér (2007), (2009) skiljer på begreppen barnperspektiv och barns eget perspektiv. I det egna perspektivet utgår man från barns perspektiv på den egna tillvaron, vad barnet ser, upplever och känner själv. I barnperspektivet finns en mer komplex bild från de vuxnas syn på barn, samhällets, historiens och kulturens syn på barn. Arnér belyser i sin avhandling hur mångtydigt begreppet barnperspektiv är och riskerna i att det blir ett honnörsord för politiska intentioner.

I Arnér och Tellgrens undersökning (2006) finns också en ytterligare aspekt i barnperspektiv, mötet mellan barn och vuxna, barn som förmedlare och vuxna som tolkare. De menar att samtalet mellan barn och vuxna är en viktig ingång för att förstå barnens perspektiv. Arnér beskriver också risker till att tillvarata barnens intentioner. En risk kunde vara vuxnas rädsla för att tappa kontrollen om de låter barnens egna initiativ prioriteras.

I Aspans (2009) avhandling belyses frågan om barns perspektiv dels som ett begrepp för att söka förståelse för hur politiska beslut påverkar barnens värld men också barns egen självbild och självuttryck i förhållande till invitationer till handling och meningskapande. Omvårdens erbjudanden om inflytande inbegriper även omvården. En fråga som forskaren ställer sig är, hur fria eller befrämjande barns

handlingar kan ses. Olika pedagogiska aktiviteter tolkas ur olika positioner eller utsiktspunkter och det betyder att vi måste se ur både den vuxnes och barnets perspektiv balanserat mot det eftersträvansvärda handlandet.

Makten över den pedagogiska praktiken

När jag funderar över makt och maktutövande blir begreppet etik aktuellt. Björndal (2005) använder uttrycket "Att ta i akt" vilket innebär att visa respekt för de människor/praktiker som blir betraktade.

Foucault (1982) har forskat över begreppet "makt" och i hans studie vill han varken betrakta makt som teori eller metod. När han studerar makt och maktförhållanden blir det historiska perspektivet synligt, han menar att vi behöver en historisk medvetenhet för att kunna hantera dagens verklighet. Författaren belyser hur maktrelationer interagerar med relationer av kommunikation, de överlappar varandra och stödjer varandra ömsesidigt.

Vem har makten över den pedagogiska praktiken? På den frågan svarar verksamma pedagogerna oftast enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005) att det har politiker, förvaltning eller förskolecheferna. De upplever att de ständigt underkastas besparingar eller nya regler. Denna strukturella makt kan också påverkas och förändras av andra än det demokratiska styrsystemet, nämligen föräldrar och av pedagogerna själva. Pedagogerna har ett stort ansvar i sitt samhällsliga uppdrag att fostra till ett etiskt och demokratiskt förhållningssätt. I Åbergs och Lenz Taguchis utvecklings- och förändringsarbete har dock fokus på makt handlat om pedagogernas makt. Den makten som pedagogerna oftast ser som helt omedveten. Författarna menar att pedagogerna producerar praktik, det vill säga producerar makt med de föreställningar de har om vad ett barn är och ska vara. Den största makten över praktiken är således pedagogerna som är närmast barnen. De menar vidare att organisation, rum och material producerar makt. En annan aspekt som författarna belyser är att referera föreställningar och teorier till diskurser. Den dominerade diskursen är det som för närvarande gäller kring "det sanna barnet". Den dominerade diskursen hänger oftast samman med den normerande praktiken. I Åberg och Taguchis forskning har de relaterat till hur könsdiskurser också kan producera makt. Det vi säger och det vi gör kan i ett könsperspektiv vara motsägelsefullt i form av bemötande, blickar, gester, sätt att fråga och uppmuntra och att förvänta oss resultat kan skilja sig.

Begreppet "Bestämna" är ett nyckelord i Arnér och Tellgrens (2006) forskning om barns underordning och inflytande. I undersökningen beskriver barnen att de skulle kunna bestämma över mer än de gör med det är svårt att se vad man kan bestämma över. Barnen är medvetna om att det är de vuxna som sätter ramarna för vad barn kan eller inte kan göra. De kan också ge skäl till varför de inte kan komma till tals "vuxna kan och vet mer". Det beskriver Arnér och Tellgren som kunskapsmakt. Makten över bestämmandet kan också ses som modellmakt när barnen tar för givet att det är de vuxna som bestämmer. Författarnas syn på barns inflytande är att de har eller kan ha inflytande över det som de vuxna har bestämt. Det största inflytandet i den pedagogiska praktiken har emellertid barnen i den fria leken, men även här finns ramar från de vuxna, när, var, hur och hur länge.

Syfte

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka hur två förskolepedagoger uppfattar barnens möjlighet till inflytande och delaktighet i den pedagogiska planeringen av förskolans verksamhet. Jag vill också undersöka hur sex barn i dessa pedagogers verksamhet uppfattar sitt inflytande och sin delaktighet i förskolan.

Utifrån dessa tankar har jag kommit fram till följande frågeställningar:

- Vad säger pedagogerna om barnens möjlighet till inflytande och delaktighet i den pedagogiska planeringen?
- Vad säger barnen om sitt inflytande och sin delaktighet på förskolan?

Metod

I detta avsnitt presenteras mitt val av metod, urval, intervjuer, genomförande och bearbetning. Jag har valt att göra en kvalitativ undersökning då jag dels vill komma åt pedagogens uppfattning kring barns inflytande och delaktighet, men också hur barn själv uppfattar sitt eget inflytande och delaktighet i verksamheten och i planeringen av förskolans verksamhet.

Kvalitativ metod

Jag vill i min studie undersöka barns möjlighet till inflytande och delaktighet i förskolan. Mitt syfte med min studie är att undersöka hur två förskole pedagoger uppfattar barnens möjlighet till inflytande och delaktighet i den pedagogiska planeringen av förskolans verksamhet. Jag vill också undersöka hur sex barn i dessa pedagogers verksamhet uppfattar sitt inflytande och sin delaktighet i förskolan.

Jag väljer att göra en kvalitativ undersökning eftersom detta är ett bra val för att uppfylla mitt syfte med min studie. Min kvalitativa undersökning består av intervjuer med både barn och pedagoger. Trost (1993) belyser också att valet av metod ska vara avgörande utifrån studiens syfte. Enligt Bryman (2001) bygger den kvalitativa metoden på en forskningsstrategi med fokus på ord istället för siffror. Den kvalitativa studien är induktiv, tolkande och konstruktionistisk till sin art. Bryman lyfter också den kvalitativa metoden som ett sätt att skapa en relation till de intervjuade och på så sätt närma sig deras uppfattning av det jag som forskare vill ha syn på. Den kvalitativa metoden kan ge en helhetsbeskrivning genom avgränsning och se in i specifika miljöer.

I den kvalitativa metoden använder jag mig av en fenomenografisk ansats då jag vill titta på olika uppfattningar av samma fenomen. En fenomenografisk ansats betyder enligt Larsson (1986) en distinktion mellan hur något är och hur något uppfattas vara. Författaren beskriver detta som första ordningens perspektiv och andra ordningens perspektiv. I första ordningens perspektiv ser man på fakta och observationer. I andra ordningens perspektiv ser man på hur någon upplever/uppfattar något. I min studie använder jag mig av andra ordningens perspektiv.

Vill man studera hur människor uppfattar olika fenomen är den fenomenografiska ansatsen ett bra val enligt Befring (1992). Då kan man få syn på informanternas uttryckta uppfattning och olika personers upplevelse av samma fenomen. De empiriska tillvägagångssätten med informanternas erfarenheter ger forskaren möjlighet att förstå olika uppfattningar.

Trost (1993) beskriver att i kvalitativa intervjuer ställer man enkla och raka frågor där man kan få komplexa och raka svar. Efter genomförande av alla intervjuer kan skribenten/intervjuaren sitta med mycket rikt material med många intressanta åsikter, uppfattningar, mönster och mycket andra användbara synpunkter för sin studie. Trost beskriver vidare att i en kvalitativ forskning är det inte ålder och kön som är det intressanta utan den sociala föreställningsvärld den enskilda individen lever i. En kvalitativ metod ger också möjlighet enligt författaren att försöka förstå människors sätt att resonera. Barn och pedagoger befinner sig i olika föreställningsvärldar och har olika sätt att resonera. Detta gör att jag finner det intressant och användbart att använda mig av kvalitativa intervjuer i min studie.

Urval

Jag har valt ut två förskolor i mitt närområde som jag har haft kontakt med sedan tidigare. Detta gjorde mina informanter tillgängliga för min forskning genom att ta kontakt med dessa förskolor och att genomföra mina intervjuer. Bryman (2001) beskriver denna urvalsmetod som ett bekvämlighetsurval.

På förskola 1 valde jag att intervjua en kvinnlig pedagog och tre barn. Pedagogen var en förskollärare som har ca 20 års yrkeserfarenhet. De tre utvalda barnen var två pojkar och en flicka i 5-årsåldern. På förskola 2 valde jag att intervjua en kvinnlig pedagog som var utbildad barnskötare och har ca 15 års yrkeserfarenhet. De tre utvalda barnen på denna förskola var två flickor och en pojke och även här var barnen 5 åringar.

Jag har valt att intervjua barn som är 5 år för att jag efter egna erfarenheter har jag sett skillnader i att prata och intervjua barn som är 4 eller 5 år. Trost (1993) belyser också skillnaden på att intervjua barn som är 4 eller 5 år. Han beskriver att barn i 4-årsåldern är näst intill omöjliga att intervjua medan barn i 5-års ålder har såväl ett väl utvecklat språk och de kan koncentrera sin uppmärksamhet i en större utsträckning.

Syftet med detta urval är att jag vill ha en variation med både förskollärare, barnskötare och lika många pojkar och flickor ur barngrupperna så jag kan komma till en slutsats där jag inte har specificerat mig till en viss kategori. Jag tror att min forskning blir med mångsidig och spännande med detta urval. Trost (1993) beskriver att i många fall av kvalitativa studier vill man ha en variation av urval. Urvalet ska vara heterogent det vill säga skilda komponenter.

Intervjuer

Intervjuerna är semi-strukturerade. Det innebär enligt Bryman (2001) att intervjuaren har en uppsättning frågor och frågornas ordningsföljd kan variera. I semistrukturerade intervjuer brukar frågorna ha karaktär av mer allmänt hållna. Intervjuaren kan också komplettera frågorna allt eftersom intervjun förflyter. Respondenten har enligt Bryman stor frihet att utifrån intervjufrågorna utforma svaren på sitt eget sätt. Författaren beskriver denna process som flexibel men med en viss struktur. Med den fenomenografiska ansatsen och den andra ordningens perspektiv har jag i en semistrukturerad intervju möjlighet att ta del av det oväntade.

När jag formulerade intervjufrågorna till pedagogerna var jag noga med att hitta frågor som skulle vara kopplade till mitt syfte med studien, lättförstådda men ändå leda fram till pedagogernas uppfattningar om barns inflytande och delaktighet i den pedagogiska verksamheten.

När jag formulerade intervjufrågor till barnen lade jag stor vikt på att frågorna skulle vara enkla och lättförstådda för barnen så att intervjun skulle bli mer som ett samtal mellan mig och barnen.

Genomförande

Inför genomförandet tog jag kontakt med de två förskolorna jag valt för min studie. Både pedagoger och föräldrar till barnen fick ett informationsbrev med ett svar om samtycke. (missiv, se Bilaga 1 och Bilaga 2) Pedagogerna erhöll därefter sina intervjufrågor för att ha möjlighet att fundera över innehållet i intervjun. (Bilaga 3) Intervjuguiden till barnens intervju/samtal memorerade jag så att samtalet skulle flyta fritt. (Bilaga 4)

På de två utvalda förskolorna var det tre barn respektive en pedagog som intervjuades från samma avdelning (5årsavdelningen) Sammanlagt intervjuades 8 personer. Pedagogerna intervjuades enskilt medan

barnintervjuerna/samtalen skedde i ett mer avslappnat klimat där både kompisar och lek fanns i bakgrunden.

Vid barnintervjuerna satte jag mig ner hos barnen och började med att intressera mig för vad barnen gjorde. Efter ett tag då jag kände att barnen var mer avslappnade med mig frågade jag det enskilda barnet om jag fick ställa några frågor. Jag förklarade att jag gjorde en undersökning och att jag skulle spela in samtalet. Efter godkännandet av det enskilda barnet startade jag den mer samtalsliknande intervjun.

Alla intervjuer genomfördes med en diktafon och detta gjorde det lättare för mig att fokusera på vad barnen och pedagogerna sa istället för att skriva ner och kanske glömma vissa intressanta och givande resonemang. Trost (1993) belyser fördelarna med att använda sig av ljudupptagningar där man kan lyssna till tonfall och ordval och dessutom transkribera intervjuerna och läsa vad respondenten har sagt ordagrant.

Bearbetning och analys

Alla intervjuer som gjorts med både barn och pedagoger spelades in på diktafon har transkriberats. I bearbetningen av transkriberingarna valde jag att kategorisera och sammanfatta de svar och synpunkter barnen och pedagogerna kom med. Jag lyssnade på ljudupptagningarna flera gånger så att jag inte skulle missa något viktigt som sades. I analysfasen är det viktigt att ha en så god återgivning som möjligt för att slippa handskas med anteckningar. En annan fördel med diktafon är att jag kan lyssna på mig själv för att bli en bättre intervjuare.

Under bearbetningen kunde min kategorisering och sammanfattning ge en överblick för att tematisera och analysera svaren. När tematiseringen var gjord valde jag att göra olika rubriker utifrån mina frågeställningar. Dessa rubriker skulle fungera som en struktur i mitt resultat och analysarbete.

Etiska ställningstaganden

För att jag ska uppfylla de etiska principer som gäller vid svensk forskning har jag följt vetenskapsrådets fyra allmänna huvudkrav vid forskning (Vetenskapsrådet, 2004). Dessa är: Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, nyttjandekravet

Informationskravet uppfyller jag då jag informerade berörda personer om undersökningens syfte och vilka delar som ingår i den, att berörda personer är frivilliga till intervjun och att de har rätt att avbryta om de vill.

För att uppfylla samtyckeskravet bestämmer berörda personer själva om de vill delta i undersökningen och för barnens del har jag fått vårdnadshavarnas godkännande på samtyckesbrev.

För att uppfylla konfidentialitetskravet behandlar jag alla deltagarnas uppgifter med största möjliga säkerhet.

Nyttjandekravet uppfyller jag genom att de data och uppgifter jag har samlats in endast används för undersökningens ändamål.

Tillförlitlighet

När man vill titta på tillförlitligheten i en kvalitativ forskning finns det enligt Bryman (2001) andra begrepp att tillförsäkra forskningens kvalitet. Begrepp som *tillförlitlighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *konfirmering*, dessa begrepp kan ersätta de gängse inom forskning som validitet och reliabilitet.

Det första kriteriet Bryman tar upp är tillförlitlighet. Tillförlitligheten svarar enligt Bryman mot hur troliga eller sannolika resultaten är och då menas inte statistiskt sannolikhet. Vid en kvalitativ intervju strävar man ju enligt Trost (1993) att få veta vad den intervjuade uppfattar. I min studie har jag fått veta hur pedagoger och barn uppfattar barns möjlighet till inflytande och delaktighet. Mina resultat svarar mot det tidigare forskning belyst och kan då anses tillförlitliga.

Det andra kriteriet som Bryman (2001) tar upp är överförbarhet, det vill säga om resultaten kan användas i andra kontexter och sammanhang. Det är svårt enligt Bryman att uppfylla detta kriterium i en kvalitativ forskning eftersom det är omöjligt att "frysa en social miljö" och återupprepa. Således är överförbarheten låg i studier som denna.

Det tredje kriteriet som Bryman tar upp är pålitlighet. Pålitligheten liknar reliabilitet, då kan man enligt Bryman vid ett annat tillfälle få likartade resultat. Skulle studien omfatta fler förskolor med likartade förutsättningar kan man förvänta sig likartade resultat.

Det fjärde kriteriet Bryman tar upp är konfirmering och den svarar mot objektivitet. Har jag som forskare haft kontroll över mina värderingar så att de inte påverkat undersökningen på något avgörande sätt. I mitt sätt att se det speglar alltid värderingar in både uttalade och icke uttalade som blickar och minspel. Ett sätt att få kontroll över konfirmering har varit spela in intervjuerna och direkt efter transkriberat dem. Det möjliggör också en distansering och en reflektion som inte påverkar konfirmeringen.

Metoddiskussion

De viktigaste stegen i en kvalitativ studie enligt Bryman (2001) har jag följt. Generella frågeställningar, val av relevanta platser, insamling av data, tolkning av data, begreppsligt och teoretiskt arbete.

Jag utgick från mina idéer och funderingar till att snäva in frågeställningarna till ett hanterbart syfte med två frågeställningar. Därefter valde jag förskolor som jag var bekant med sedan tidigare och det gjorde det lättare för mig med både information om mitt arbete och kontakten med respondenter. Vid intervjuerna med barnen hade jag valt att göra dem i deras naturliga miljö, där både lek och kamrater fanns i närheten. Jag upplever att detta gjorde barnen mer naturliga att svara på frågor i sin egen kontext. Mina intervjuer spelades in och transkriberades. Det var ett gediget arbete att transkribera intervjuerna men det gav också mycket material att bearbeta. Att tolka data, bearbeta den och koppla resultaten till de teorier som finns i min bakgrund var både intressant och roligt, samt att se värdet i hur teori och praktik möts. Växelspelet i hur teorier och data möts och hur man kan behöva komplettera sin teoridel beskrivs enligt Bryman (2001) som "grounded theory", det vill säga teoribildning på empirisk grund. Här fick jag hjälp av min handledare vid flera tillfällen och det har gynnat min studie.

Mitt metodval har varit lämpligt för denna studie utifrån min problemformulering och mitt syfte. Jag är nöjd med mitt resultat utifrån den begränsade tid jag hade för denna studie. Hade jag haft mer tid skulle jag utökat antalet informanter från fler förskolor hade det kanske gett ett vidare och bredare resultat.

Resultat

I mitt resultat och analysarbete har jag valt att dela upp detta i tre delar. I den första delen vill jag presentera pedagogernas uppfattningar kring barns möjlighet till inflytande och delaktighet i den pedagogiska planeringen. I den andra delen vill jag presentera barnens uppfattningar kring deras inflytande och delaktighet i förskolan. I de två första delarna har jag kategoriserat resultaten för att få en tydligare struktur på arbetet. I den tredje delen gör jag en sammanfattning av arbetet.

Pedagogernas uppfattning

I min analys av intervjuerna kunde jag läsa ut att synen på delaktighet var olika mellan pedagogerna. Å ena sidan förklarar ena pedagogen att delaktighet är när barnen känner att de är en del av gruppen och att de hör till. Hon berättar också att delaktighet ska vara ett givande och ett tagande och att barnen ska känna att de får vara med. Å andra sidan förklarar den andra pedagogen att delaktighet är när man som barn kan påverka det de gör på förskolan och att barnen ska ha möjlighet att få kunna påverka verksamheten och få göra de som är intressant. Hon förklarar också att om barnen ska vara delaktiga måste de vara deras intressen som styr.

Resultaten visar också på en skillnad i uppfattningarna kring begreppen delaktighet och inflytande. Å ena sidan var ena pedagogen övertygad om att delaktighet är att få vara med och att inflytande är att jag får bestämma. Å andra sidan förklarar den andra pedagogen hennes uppfattningar väldigt utförligt och säger:

Man kan vara med på någonting någon annan har bestämt och då är man ju delaktig men man måste få ha ett inflytande i att jag kan påverka. Jag måste också vara delaktig på någon annans inflytande. Delaktighet och inflytande går ihop med varandra. Inflytande är det du kan påverka själv och delaktigheten är någonting som jag nästan kan bli tvingad till. Jag måste kunna delta för att få ett inflytande.

I min analys av resultaten kunde jag läsa ut att pedagogerna för många diskussioner kring ämnet barns inflytande och delaktighet i sina arbetslag. Båda pedagogerna resonerar kring att arbetslagens syn på dessa områden var olika men att i båda pedagogernas arbetslag försökte arbeta mot samma mål. De förklarade att de var viktigt att man i

arbetslagen försöker komma fram till en gemensam tråd och att arbetslagen arbetar med att vara tillåtande mot varandra.

Barnperspektiv och barns eget perspektiv.

I min analys kring uppfattningarna av barnperspektiv och barns eget perspektiv var båda pedagogerna ganska eniga om hur de såg på dessa perspektiv. De förklarar att barnperspektivet handlar om pedagogernas synsätt på vad barnet gör och ser. Barns eget perspektiv ansåg pedagogerna handlade om hur barnen själva ser på saker och ting. Båda pedagogerna ansåg det viktigt att hamna på barns eget perspektiv. Skillnader jag såg i mina resultat var att ena pedagogen tog upp aspekter som barnens känslor och tyckanden medan den andra pedagogen inte tog upp dessa aspekter utan menade att för att hamna på barns eget perspektiv måste jag kunna kommunicera med barnen på deras sätt och nivå. Jag kunde också se i min analys att båda pedagogerna var överens om att det är viktigt att vara en god lyssnare och att man tar sig tid att lyssna på barnen. Det är också viktigt att man riktar sitt intresse mot vad barnen har att säga oavsett vad det handlar om. Den ena pedagogen tar dock upp en viss problematik kring detta och hon förklarar:

Det som är svårt är konsten att få barnen att förstå att man tycker det är viktigt det de säger och att ge alla barn den tiden.

Pedagogisk planering

I min analys kunde jag läsa av att båda pedagogerna uppfattar att barnen har ett visst inflytande i de dagliga aktiviteterna på förskolan. Pedagogerna förklarade att vissa spontana idéer som barnen kom med kunde de uppfylla direkt. Exempel på hur sådant spontant inflytande kunde tillgodoses kan vara vid samlingsituationer där barnen kunde komma med egna förslag på en samlingsaktivitet. Pedagogerna förklarar att vissa förslag barnen kom med är sådana givna saker att säga ja till och uppfylla direkt.

Båda pedagogerna uppfattar också att barnen har störst inflytande i den "fria leken" och att det är lättast att synliggöra inflytandet i leken för barnen genom att "då får ni bestämma själva vad ni vill göra".

Den ena pedagogen berättar att de har någonting som heter "mitt eget mellanmål" och det innebär att barnen får vara med att bestämma vilket

mellanmål de vill göra och bjuda på till sina kamrater. Hon förklarar vidare att det dock bara händer en gång per år för varje barn men att det är någonting barnen verkligen ser fram emot.

Barnen pratar mycket om det här och det är en stor händelse för dem. Alla vet när det är deras tur att bestämma men att man kanske kan längta ihjäl sig tills det är sin gång.

Den andra pedagogen berättar att de arbetar med någonting som heter "Önsketavlan". Det innebär att de har en tavla med barnens egna önskningar över vad de vill göra när det är deras tur att bestämma.

Barnens önskningar styr vår verksamhet. Med 18 barn måste man försöka fördela det de önskat. Om vi har gjort en önskning en gång så kommer det kanske att ta 1 eller 2 månader innan jag får göra min nästa önskning, för att alla barnen ska få chansen att önska.

Båda pedagogerna ansåg att det var synd att det skulle ta så lång tid för att barnen skulle få uppleva reellt inflytande.

I min analys kunde jag se att båda pedagogerna upplever att barnen kan ha ett inflytande i förskolans planering, men de ser och arbetar med detta på olika sätt. Båda pedagogerna är överens om att det är barnens intressen som ska styra deras pedagogiska planering. De är också eniga om att det är svårt att synliggöra detta för barnen kring deras inflytande i verksamheten. Den ena pedagoger berättar:

Vi brukar dela barnen i små grupper och där diskuterar och funderar vi tillsammans vad vi vill göra och om barnen har någon önskan. Som barn ska man kunna påverka det man vill göra och de är bra att fundera kring detta i små grupper. Sen kan det vara svårt för barn att alltid veta vad man tycker är kul och vad man vill göra. Jag måste vara uppmärksam som pedagog och kunna läsa av vad barnet riktar sitt intresse mot. Någon kanske vill upptäcka svampar medan ett annat barn vill bygga koja i skogen.

Hon berättar vidare att i deras vuxenplanering är det lite blandat. Det är både barnens intressen som styr men också det pedagogerna vill göra. Hon berättar också att det ofta är tidsbrist som gör att de sällan hinner planera så mycket tillsammans men att de så gott som de kan tar man hänsyn till vad barnen är intresserade av när man skapar verksamhetens planering.

Den andra pedagogen berättar att de skulle kunna låta barnen vara med att planera mycket mer än vad de gör. Hon berättar att de har gjort en grovplanering av det de tänkt göra, men att egentligen är det barnens intressen som ska styra. Hon förklarar vidare på att de i arbetslaget har

en plan på hur barnen ska få ett större inflytande i deras planering. Hon säger också att innan har det varit små detaljer som barnen har inflytande över i deras planering. Hon ger ett exempel på vad de har tänkt att göra:

En sak som vi har tänkt nu är att när vi ska beställa nya pärlor så ska barnen få vara med och bläddra i kataloger och bestämma vilka pärlor vi ska köpa. Och sen att kunna säga till barnen att nu har pärlorna kommit som ni har beställt och bestämt.

I min analys kring hur pedagogerna uppfattade om det fanns någon skillnad på möjlighet till inflytande beroende på vilket kön man är hade båda pedagogerna till en viss del samma uppfattning kring detta. Båda ansåg att det fanns en viss skillnad. Den ena pedagogen förklarar att i många fall är pojkar mer röriga och stömmiga och att därför blir pojkarnas önsknings tillgodosedda först och att flickorna som är lugna får vänta innan deras önsknings blir tillgodosedda. Den andra pedagogen beskriver:

Jag tror att det finns skillnad. Vi har ju jobbat med genus en för kort tid i förskolans historia för att det inte ska finnas några skillnader. Jag tror att pojkar och flickor har möjlighet till inflytande och delaktighet på olika sätt, flickor och pojkar är ju så olika. Det är svårt att säga vilka som har mest inflytande. På ett sätt tror jag att flickorna får mest inflytande eftersom vi är fler kvinnliga som arbetar på förskolan. Pojkarna kanske blir mer motarbetade eftersom de kanske är mer skrikiga och så. Jag kan tänka mig att flickorna upplever att de har mer inflytande.

Pedagogernas tillåtande

I min analys kring hur pedagogerna uppfattade deras eget tillåtande till de initiativ som barnen kunde komma med, kunde jag läsa av att båda pedagogerna var överens om att de själva vågade fatta egna beslut och säga JA till barnens initiativ, utan att förankra sig med sina arbetskollegor. Båda pedagogerna angav skälet till att de vågade säga JA istället för NEJ var att de kände sig trygga i deras arbetslag. Den ena pedagogen berättade att de hade pratat om detta i hennes arbetslag och att det var viktigt att ta vara på chansen. Hon förklarade också att de hade bestämt sig för att de ska säga JA till barnen så fort som möjligt. Hon förklarade vikten av att säga ja istället för nej då risken är att barnen kan sluta komma med förslag om de hela tiden blir ett nej. Den andra pedagogen berättade också att de hade diskuterat detta i hennes arbetslag. Hon berättar:

Jag kan säga ja till ett barns initiativ och sen säger jag bara till de andra jag arbetar med att vi ska prova det här och då får de följa med på tåget. Exempel på detta kan

ju vara utflykter eller teater eller enkla saker som att äta mellis utomhus. Det finns så många små önskningar som man kan uppfylla.

När båda pedagogerna reflekterar över hur ofta de egentligen säger nej istället för ja är de dock överens om att de oftare brukar säga nej istället för ja. De berättar att det tyvärr ofta brukar bli ett nej eller synonymer till nej som egentligen betyder samma sak. Exempel på dessa synonymer som pedagogerna tar upp är:

Ja, kanske imorgon.
Nej inte nu, kanske sen.

Båda pedagogerna är också överens om att de ofta i många tillfällen hade kunnat svart ja med att på grund av tidsbrist, regler och rutiner blir det oftare ett nej istället.

Barnens uppfattning

Barnens fria önskningar

I mina analyser kring barnens fria önskningar på förskolan kom många intressanta uppfattningar fram. Jag kunde se att barnens önskningar om olika aktiviteter var de väl bekanta med. Dessa aktiviteter som de önskade hade de gjort förut och många gånger. Barnen fann dessa aktiviteter som roliga och intressanta på förskolan. De var tydliga i sina svar om önskningar och ingenting lät omöjligt. Jag kunde se ett mönster i att barn är både lika och olika och har olika intressen. Det framkom i resultaten att flickorna respektive pojkarna hade ungefär samma intresseområden. Å ena sidan hade flickorna önskningar som berörde rollerkar. Flickorna gav exempel som att leka mamma pappa barn, vara i lekstugan och baka kakor. Å andra sidan hade pojkarna önskningar som mer berörde teknik och olika byggprojekt, samt skapande verksamhet. Pojkarna gav exempel som att bygga koja uppe i skogen, bygga med lego, måla med kladdfärg och sitta med Ipaden. En av flickorna i studien berättar:

Jag skulle vilja leka med mina kompisar i dockrummet och laga mat och leka med dockorna. Sen älskar jag att leka med mina vänner.

Jag kan bestämma över

I min analys av vad barnen uppfattade att de kunde och fick ha inflytande över redovisades det att leken var den största delen barnen upplevde sitt eget inflytande i. Resultaten av intervjuerna visade en tydlig samstämmighet från både flickor och pojkar. Det var i leken de upplevde det största inflytandet. Alla barnen upplevde att de fick bestämma vad de skulle leka, var och med vem men att fröken ofta bestämde mycket annat. Alla barnen kände också att de inte kunde bestämma så mycket annat än i leken. En av pojkarna i studien berättar:

Jag får inte bestämma så mycket men jag kan bestämma allting jag vill leka med. Om jag vill leka med lego eller om vi ska leka någonting annat, det kan jag bestämma.

Barnens uppfattningar av vilka som får bestämma mest på förskolan belystes att två av tre flickor uppfattade att flickorna fick bestämma mest medan den tredje flickan berättade att pojkar och flickor får bestämma lika mycket. När frågan kom upp hos pojkarna var de eniga om att pojkarna fick bestämma mest på förskolan.

I min analys av barnens upplevelse av delaktighet i planeringen på förskolan var resultaten lite blandade. Några kände delaktighet i planeringen medan några inte gjorde det. Tre av barnen i min studie upplevde att de var delaktiga i planeringen. Två av barnen upplevde ingen delaktighet och en av dem kände en viss delaktighet.

Ett av dessa tre barn som kände delaktighet förklarade att de brukar sitta i ett rum och visa bilder. Därefter får de göra olika önsknings till fröken om vad de skulle vilja göra. En annan flicka i studien belyste också denna önsketavla men jag uppfattade att denna flicka kände att hon endast hade ett visst inflytande i planeringen. Den tredje flickan i studien upplevde inte att hon hade någon delaktighet alls i planeringen. Hon förklarade att fröknarna bestämde mest. En av pojkarna i studien uppfattade att han inte heller kände någon delaktighet i planeringen och berättade att ingen brukar fråga honom.

I mina analyser av de uppfattningar barnen hade kring delaktighet i planeringen kunde jag dock även läsa ut att barnen var väl medvetna om att det är fröknarna som gör de slutgiltiga besluten och de har makten över det som ska göras. Fastän två av barnen belyste önsketavlan som en möjlighet till inflytande kunde jag se att barnen var väl medveten om att fröknarna bestämmer när de är det enskilda barnets tur att få önska eller bestämma. En av pojkarna i min studie förklarade sin delaktighet som:

När det är min tur att välja ramsa får jag välja vilken ramsa jag vill ha. Men det är fröken som bestämmer vems tur det är. Alla brukar få välja ramsa ibland

Alla barnen i min studie beskrev känslan de hade av att kunna få bestämma. Där kunde jag se ett tydligt mönster av att alla barnen uppfattade att det kändes bra att få bestämma på förskolan. Barnen gav exempel som att de tyckte de var roligt att få bestämma och att det kändes bra i kroppen när de får bestämma. Under genomförandet av intervjuerna med barnen fick jag känslan av att de kände sig viktiga när de fick göra val och fick bestämma.

Fröknarna bestämmer över

I min analys kunde jag se ett tydligt mönster över hur barnen uppfattade vad fröknarna bestämmer över på förskolan. Här syntes det att barnen vart klart överens om att fröknarna bestämmer om de ska vara ute eller inne på förskolan. Fem av de sex intervjuade barnen belyste att de var fröknarna som bestämde var de skulle vara på förskolan. Ett av barnen berättar följande:

Fröknarna brukar säga vad vi ska göra, ibland ska vi gå ut och ibland ska vi vara inne. De brukar ibland säga vilka som får gå och kissa först. De brukar också bestämma att vi ska gå en och en. Fröknarna brukar också beskriva olika saker som till exempel om datorn och skogen och sådär.

Regler och rutiner var också en del som barnen uppfattade att fröknarna hade makten över. Fröknarna bestämde också när, var och vad barnen skulle äta.

Fröknarna bestämmer om vi ska vara inne eller ute. Till exempel först ska vi gå ut och känna hur det är sen brukar vi gå ut och leka, ibland kan fröknarna bestämma vad vi ska leka. Fröknarna bestämmer mest. Ibland kan de fråga vilken som har på sig rosa och då får barnen som har rosa på sig gå ut först.

I barnens uppfattningar om de kände att de blev respekterade och lyssnade på av deras fröknar framkom att fem av sex barn var överens om att fröknarna lyssnade till dem när de hade någonting att säga. Barnen berättade dock att de kände att de kanske inte alltid fick sina önskningar tillgodoseda. En av pojkarna i min studie säger att hans fröknar är duktiga på att lyssna på honom men att han tyvärr många gånger får ett nej till sina förslag.

Ett annat exempel på det är när en av flickorna i studien berättar:

Barnen brukar lyssna på vad fröknarna säger och fröknarna brukar lyssna på mig när jag ska prata till exempel.

Sammanfattning

I mina resultat belyses både pedagogernas och barnens uppfattningar. Sammanfattningsvis finns både likheter och olikheter i pedagogernas uppfattningar om inflytande och delaktighet. Den ena pedagogen kunde tydligt beskriva skillnaden i delaktighet och inflytande medan den andra pedagogen också tycker att begreppen går ihop med varandra. Intressant är att båda berättar att det förs diskussioner i respektive arbetslag inom detta område. Båda pedagogerna var också helt överens om att i leken hade barnen störst möjlighet till inflytande men att de i sin pedagogiska planering av verksamheten har inslag som tydligt visar på barnens möjlighet till inflytande. De två pedagogerna i min studie belyste vikten av att vara en god lyssnare för att ge barnen möjlighet till inflytande. De ansåg dock att detta är ett område som kan utökas och att det är barnens intressen som ska styra den pedagogiska verksamheten. Tidsbrist, regler och rutiner är det som hindrat pedagogerna att bejaka barnens intentioner till inflytande.

Barnen i min studie var också rörande överens om att det var i leken de hade störst möjlighet till inflytande och delaktighet. Jag kunde även här se ett mönster i att barnen var medveten om att fröknarna hade makten på förskolans verksamhet, fröknarna bestämmer mest på förskolan.

De var också överens om att fröknarna bestämde mest på förskolan.

Diskussion

Detta avsnitt binder samman studiens delar som jag anser har betydelse för syftet och mina frågeställningar.

Nedan följer en diskussion från resultat och analys. Jag har valt att diskutera de områden som jag anser ger svar på mina frågeställningar. Jag har delat in diskussionen i följande avsnitt;

Pedagogernas uppfattningar av barns inflytande och delaktighet i förskolan, Barnens uppfattningar av inflytande och delaktighet på förskolan samt, Barnens inflytande och delaktighet i pedagogernas verksamhetsplanering. Därefter följer en slutsats av min diskussion.

Pedagogernas uppfattningar av barns inflytande och delaktighet i förskolan

De två pedagogerna som intervjuades hade olika uppfattningar av både delaktighet och inflytande. Jag tror att uppfattningar kan vara olika beroende på hur man är som människa men att man som pedagog ändå försöker arbeta mot samma mål. I resultaten framkom det en beskrivning av delaktighet som att vara med på något som någon annan har bestämt och nästan kan bli tvingad till medan inflytande förstås som något du kan påverka själv. I den andra pedagogens beskrivning går delaktighet och inflytande in i varandra men att barnen på förskolan kan påverka verksamheten och göra intressanta saker. Det som den ena pedagogen beskriver belyser också Arnér & Tellgren (2006) i sin forskning. De beskriver skillnaden i att få påverka, att vara delaktig och att ha inflytande. Att vara delaktig kan ses som att vara med i något som redan är bestämt och att ha inflytande kan ses som en möjlighet att kunna påverka sin situation.

Orlenius (2001) lyfte också perspektivet i samsyn kring läroplanens värdegrund och en konsekvens av detta blir vikten av att pedagogerna själva har en insikt i hur de ser på själva och sina kollegor i förhållande till värdegrunden i styrdokumentens kontext. Orlenius talar också om vikten av att barnen ska få göra sin röst hörd och bli bemött med respekt. I mitt resultat belyser båda pedagogerna detta. De berättar att det är viktigt att lyssna till vad barnen har att säga och att man riktar sitt intresse mot barnen.

I mina resultat framkommer också att det förs mycket diskussioner kring synen på barns inflytande och delaktighet i deras arbetslag. Beskrivningarna visar att samsyn inte är helt enkelt. De ger uttryck som

en gemensam tråd och att vara tillåtande mot varandra i att ta vara på tillfällena till inflytande ur barnens perspektiv.

Pedagogernas syn på inflytande och delaktighet kopplas också enligt Bae (2009) på pedagogen som den bärande faktorn i barnens möjligheter till delaktighet och inflytande.

Detta belyser även Emilsson (2007) i sin forskning, hon ser det som karaktärer av kontroll i pedagogrollen och att synen på barns möjlighet till inflytande är starkt kopplat till pedagogens sätt att hantera och förstå sin kontroll över verksamheten.

En stark koppling till barnens möjligheter till inflytande och delaktighet är vilken barnsyn pedagogerna har. Arnér (2007), (2009) skiljer på begreppen barnperspektivet och barns eget perspektiv. I det egna perspektivet utgår man från barns perspektiv på den egna tillvaron, vad barnet ser, upplever och känner själv. I barnperspektivet finns en mer komplex bild från de vuxnas syn på barn, samhällets, historiens och kulturens syn på barn. I Aspens (2009) avhandling belyses frågan om barns perspektiv dels som ett begrepp för att söka förståelse för hur politiska beslut påverkar barnens värld men också barns egen självbild och självuttryck i förhållande till invitationer till handling och meningskapande.

Pedagogerna i mitt resultat var eniga om hur de såg på barnperspektiv och barnets eget perspektiv, de såg dessa perspektiv som två olika. I barnperspektivet utgick de från ett vuxenperspektiv och i barnens eget perspektiv handlar det om att se ut barnet hela perspektiv. Båda pedagogerna ansåg det viktigast att hamna på barns eget perspektiv. I skillnader i hur de uttryckte sig beskrev den ena pedagogen att jag pedagog måste sätta mig in i vad barnet verkligen tycker och känner för att verkligen förstå. Den andra pedagogen uttryckte att det handlar om hur barnet ser på sig själv och att jag som pedagog måste hamna på barns eget perspektiv för att kunna kommunicera med barnen på deras sätt och nivå.

Det pedagogerna uttrycker här handlar om samspel för att verkligen förstå barnets intentioner. Enligt Askland och Sataöen (2003) är samspelet är det centrala eftersom det förutsätter och påverkar varandra. Författarna uttrycker samspelet som ett livstema och karakteriseras av ömsesidighet, överföring av information, en känsla av samhörighet och möjlighet till instruktion. Sammantaget erövrar barnen en förståelse av omvärlden.

Samspejlspektivet tas också upp av Nordin-Hultman (2011) , det säger något om vem barnet är och hur det kan betraktas. Författarna tänker barnet i termer av "inre värld" och "yttre verklighet". Barnet förstår sig själv i mötet med andra, när de uppfattas och bedöms inom de föreställningar om hur ett barn bör vara. Den yttre verkligheten handlar omsammanhang och miljö. Författaren beskriver det så att när man säger något om ett barn så säger man också något om barnets sammanhang och miljö.

En av pedagogerna uttrycker i min studie att det är svårt att få barnen att förstå att man tycker det är viktigt det de säger och att ge alla barn den tiden. I de pedagogiska miljöerna som barnen möter på förskolan beskriver Nordin-Hultman (2011) de svårigheter som finns i att strukturera och planera tiden på förskolan.

Barnens uppfattningar av inflytande och delaktighet på förskolan

Våra styrdokument är tydliga i barnets rättighet och möjlighet att få uttrycka sina uppfattningar och få dem respekterade. Att komma till tals som barn i förskolan är ingen självklarhet och skälen till detta tror Arnér och Tellgren (2006) har att göra med samhället och de vuxnas syn på barnen. Författarna har i sin avhandling och i sin litteratur fångat in de olika perspektiven som gör det svårt för barnen att uppleva sitt inflytande.

I mina resultat redovisades det att det var i leken barnen upplevde sitt eget inflytande i allra mest. Alla barnen upplevde att de fick bestämma vad de skulle leka, var de skulle leka och med vem de skulle leka. När de i intervjun fick frågan om att "önska fritt om vad de ville göra på förskolan" så var det inga orimliga önskningar. De ville göra sådant de kände igen och hade gjort många gånger förut. Både flickorna och pojkarna hade ungefär likadana intresseområden, roller som mamma/pappa/barn, cykla, bygga kojor, bygga lego, måla med kladdfärg och "sitta med Ipaden". En önskning stack ut och den handlade om att göra besök i skolan.

Arnér och Tellgren (2006) belyser också detta i sin studie, de säger att det störta inflytandet i den pedagogiska praktiken har barnen i den "fria leken", men även här finns ramar från de vuxna. I mina resultat kan jag också se att båda pedagogerna beskriver att barnen har stort inflytande i den "fria leken" och att det är lätt för pedagogerna att synliggöra leken

som ett område för inflytande. Då får de bestämma själva vad de vill göra.

Begrepp i min studie som användes gentemot barnen var önska, bestämma och delaktighet. Önska och bestämma rådde det inga tvivel om att de förstod innebörden av. När jag samtalande med barnen om delaktighet så kan jag se i transkriberingarna att begreppet kan vara svårtolkat även om jag i samtalen utvecklade begreppet. En pojke uttryckte att han inte var delaktig i planeringen men han kände delaktighet i valet av ramsa att läsa.

Begreppet "Bestämma" är ett nyckelord i Arnér och Tellgren (2006) forskning om barns underordning och inflytande. Barnen är medvetna om att det är de vuxna som sätter ramarna för vad barn kan eller inte kan göra. Makten över bestämmandet kan också ses som modellmakt när barnen tar för givet att det är de vuxna som bestämmer. Jag kan också se detta mönster i min egen undersökning. I mitt resultat framkom det att barnen var klart överens om att fröknarna bestämmer mest som om de ska vara ute eller inne, kissa på bestämd tid och andra delar som hade med ordning och struktur att göra. Vidare bestämmer fröknarna om olika aktiviteter som utflykt till skogen eller vem som ska få använda datorn eller Spaden.

Ervin, Kipens och Noren (1997) diskuterar demokratibegreppet med perspektiv på vikten av barns inflytande i tidig ålder. De menar att genom ett arbete med barns inflytande stöds deras utveckling i att aktivt utforska, experimentera, upptäcka och skapa. De använder ord som att ge barnen egenmakt. Vidare belyser författarna vikten av den roll som vuxna har i att organisera den tidiga uppväxtmiljön så att barnen deltar på ett aktivt sätt för att verksamheten ska kännas meningsfull. De demokratiska klassrummen kännetecknas av en möjlighet för barnen att barnen att bestämma vad, var och när aktiviteter kan ske. Leken var i min studie det område som gav mest möjlighet till egenmakt.

Makten över den pedagogiska praktiken uttrycks på flera olika sätt i min studie. Te Onne (2011) menar att såväl begränsad fysisk miljö och verksamhetens oskrivna regler begränsar små barns möjlighet att "tycka till" och välja sysselsättning.

Åberg och Taguchi (2004) beskriver i sina studier hur pedagogerna ser på makt i form av strukturell makt där man styrs av politiska intentioner och den demokratiska makt som både föräldrar och pedagogerna själva har. Författarna ser i sin studie att pedagogerna inte själva är medvetna om den makt de utövar och faktiskt har. När jag

studerar svaren i barnens intervjuer/samtal så ser jag att strukturer som regler och rutiner på förskolan blir ett sorts maktutövande.

Säljö (2000) beskriver att grundtanken i ett sociokulturellt perspektiv handlar om att sociokulturella resurser skapas och förs vidare genom kommunikation. Han förklarar att kommunikation och språkanvändning är centrala delar i samspel med andra människor.

Jag kan se i mitt resultat ett mönster av hur barnen upplever samspel och kommunikation med pedagogerna. Fem av sex barn upplevde att fröknarna lyssnade till dem men att många gånger kunde samspelet vara en envägskommunikation och att barnen inte alltid fick göra vad de ville.

Barnens inflytande och delaktighet i pedagogernas verksamhetsplanering

Skollag och Läroplaner är dokument som formats inom politiken och anger styrmedel som mål och riktlinjer i förskola och skola. Förskola och skola har ett demokratiuppdrag i det som formuleras som värdegrund – de värden som utgör en grund för förskolans och skolans arbete. I styrdokumentet fastställs att barnen ska ha möjlighet till reellt inflytande över hur verksamheten utformas.

Enligt Skolverket (2013) visar flertalet tidigare studier att den dagliga verksamheten i förskolan är mycket regelstyrd i sin organisation, det kan man specifikt se vid aktiviteter som samlingen. Forskning visar också att andra lärandeaktiviteter inte heller ger utrymme för något nämnvärt inflytande.

Hur såg då pedagogerna på barnens möjlighet till reellt inflytande i min studie? I mina resultat framkom att barnen har en viss delaktighet av planeringen på förskolan och att pedagogerna var överens om att barnens intresse skulle styra planeringen. De var båda överens om att det var möjligt för barnen att ha ett inflytande men det finns stora svårigheter i att synliggöra detta för barnen. Det framkom också att tidsbrist var en faktor till att barnen inte hade så mycket utrymme i deras vuxenplanering. De berättade att vissa spontana idéer som barnen kom med kunde pedagogerna uppfylla direkt. Det var i deras exempel självklara initiativ som en speciell regelstyrd lek eller att vilja bygga med lego. Arnér (2007), (2009) beskriver både i sin avhandling och i sin forskning hur gynnsamt det är för barn att bli mötta med respekt och bejakande i deras intentioner.

Detta belyser också Pramling och Sheridan (1999) i "Lärandets grogrund". De menar att när barns egna åsikter respekteras, de får ta ansvar och vara delaktiga i beslutsfattande så utvecklar de förmågan att förstå och handla efter demokratiska principer.

Pedagogerna gav också exempel på hur den demokratiska ordningen i inflytande både ser ut och skulle kunna se ut. En pedagog beskriver hur de i grupp arbetar med barnens inflytande och den andra pedagogen beskriver hur de tänkt gå tillväga inför inköp av ett visst material. Pedagogerna beskriver hur viktigt det är att vara uppmärksam som pedagog och kunna läsa av vad barnet riktar sitt intresse mot. I Aspens avhandling (2009) lyfts de värdepedagogiska invitationerna fram i olika perspektiven, barns perspektiv eller vuxenperspektivet och en av Aspens slutsatser är att det blivit viktigare att föra ut den demokratiska formen före att verkligen låta barnen göra sin röst hörd.

Pedagogerna i min studie gav också tydliga exempel på inflytande som kan betraktas som reellt. En pedagog berättar om en "Önsketavla" med önskningar som pedagogerna tar med sig i sin planering. Den andra pedagogen beskrev en stor händelse för varje enskilt barn när de fick välja ett mellanmål att tillaga och sedan bjuda de andra barnen på. Det fanns enligt pedagogerna ett bekymmer för den formen av inflytande, nämligen att det var synd att det skulle ta så lång tid för att barnen skulle få sin önskning och uppleva reellt inflytande. Det är betydelsefullt enligt Arnér och Tellgren (2006), Arnér (2007) att vikta barns inflytande så tidigt som möjligt i förskolan och tillskriva barnens erfarenheter och idéer som möjliga och genom det lägga grunden för det livslånga lärandet.

Båda pedagogerna belyser också att barnen har stört inflytande i den "fria leken" och att det i leken som det är lättast att synliggöra inflytande för barnen att "då får ni bestämma själva vad ni vill göra".

I intervjufrågorna om pedagogerna vågade fatta egna beslut kring ett barns initiativ, var båda pedagogerna överens om att de vågade fatta ett eget beslut och säga JA till barnets initiativ utan att förankra det med sina kollegor. Skälet till detta var att de kände sig trygga i sina arbetslag. En pedagog berättade att de hade pratat om detta i arbetslaget och att det var viktigt att ta vara på chansen för att fånga barnens initiativ. Pedagogen uttrycker att detta är viktigt så att barnen inte slutar komma med förslag. Här visar pedagogerna på ett synsätt som Arnell (2007) och Arnell & Tellgren (2006) beskriver som ett relationellt perspektiv i stället för det punktuella perspektivet. I deras forskning får ett nej bara effekt av att pedagogerna ses som "dåliga lyssnare". Arnells och Tellgrens

forskning visar att det går att göra barnen mer delaktiga och ge dem ett reellt inflytande men det krävs både insikter och mod hos pedagogerna. Pedagogerna måste förstå sitt förhållningssätt till barn som relationellt. Deras forskning visar att det går att göra barnen mer delaktiga och ge dem ett reellt inflytande men det krävs både insikter och mod hos pedagogerna. Pedagogerna måste förstå sitt förhållningssätt till barn som relationellt.

Trots att pedagogerna i min undersökning beskriver att de vågar fatta egna beslut kring ett barns initiativ så reflekterar båda över fenomenet om hur ofta de säger nej istället för ja. De beskriver också hur synonymmer till nej kan låta som; *"Ja, kanske i morgon"* eller *"Nej inte nu, kanske sedan"* Båda pedagogerna är överens om att de på grund av tidsbrist, regler och rutiner oftare säger nej än ja. Arnells (2009) forskning visar att ett större engagemang också ger effekter för både barn och vuxna, fantasi får flöda, diskussioner skapas och aktiviteterna blir mer meningsfulla.

Emilsson (2007) beskriver också hur kontrollen hos de vuxna kan vara starkt kontrollerad av regler, rutiner, fasta strukturer och det kan begränsa barnens inflytande. Slutsatsen i hennes undersökning var att barns möjlighet till inflytande är starkt kopplat till pedagogens sätt att hantera och förstå sin kontroll över verksamheten.

Slutligen ställs frågan i intervjun om det finns könsrelaterade funderingar kring barnens delaktighet och inflytande i planeringen av pedagogisk praktik. I min studie framkom att pedagogerna såg en viss skillnad. En pedagog upplever att pojkarna är mer röriga och stimmiga, det kan göra att man tillgodoser deras önskning först och att flickorna får vänta. Den andra pedagogen tror istället att flickorna får mest inflytande eftersom det är fler kvinnliga pedagoger som arbetar i förskolan och att pojkarna kan känna sig motarbetade utifrån att de är mer skrikiga. En av pedagogerna menar att pojkar och flickor har möjlighet till inflytande och delaktighet på olika sätt, flickor och pojkar är ju olika.

Wahlström (2003) som forskat i jämställdhetspedagogik ser skillnader i hur pedagogerna bemöter pojkar och flickor olika och det gör att de utvecklar olika kompetenser. I traditionen fostras flickor och pojkar så att de utvecklar olika mycket av självständighet och samhörighet. Pojkarna får generellt mer självständighet och flickorna generellt mer samhörighet. Självständigheten innebär enligt Wahlström att kunna uttrycka sin egen vilja, att kunna ta egna initiativ, att stå för sina åsikter och att kunna sätta gränser. Samhörigheten innebär att kunna ingå i

nära relationer, att kunna uttrycka egna känslor och att förstå, bemöta och respektera andras känslor. Wahströms undersökning visar att pojkar i högre grad än flickor hade möjlighet att göra val som beaktades. I min studie visade en av pedagogerna på att pojkar i högre grad fick sina önskningar tillgodosedda medan den andra pedagogen tittade på samhörighetsperspektivet för att flickor skulle få till ett inflytande. Wahlström (2003) menar att obalansen mellan könen är inbyggd i könsrollerna.

Slutsatser

Det Arnér och Tellgren (2006) sett i sin forskning om skillnader i delaktighet och inflytande överensstämmer också det jag fått syn på i mitt resultat. Att vara delaktig kan ses som att vara med i något som redan är bestämt och att ha inflytande kan ses som en möjlighet att påverka sin situation. Det tidigare forskning lyfter fram är synen på pedagogen som den bärande faktorn i barnens möjlighet till delaktighet och inflytande och i min studie framkommer också detta men också att samsyn pedagoger emellan inte är helt enkelt. Det krävs som pedagogerna uttrycker i min studie att man är trygg i sitt arbetslag. Vilken barnsyn pedagogen har är också en faktor att belysa och i studien ser jag att respondenterna ansåg det viktigt att hamna på barnen eget perspektiv. Det tydligaste resultatet från mina intervjuer med barnen var att samtliga upplevde sitt inflytande i leksituationerna och det får en samstämmighet med Arnér och Tellgrens forskning. Makten i den pedagogiska praktiken har de vuxna i förskolan, så kallad modellmakt i tidigare forskning, det blev synligt både i intervjuer med barnen och med pedagogerna. I min diskussion framkommer det slutligen att barnen har ett visst inflytande i den pedagogiska planeringen, de var även överens om att barnens intresse skulle styra planeringen. Båda respondenterna önskar att barnen skulle kunna ha ett större inflytande men tiden räcker inte alltid till.

Förslag till vidare forskning

Jag skulle gärna fortsätta undersöka området barns inflytande och delaktighet. I ett sådant läge skulle jag genomföra den förstaordningens perspektiv i den fenomenografiska ansatsen. Det skulle vara intressant att genomföra observationer för att se hur inflytande på förskolor ser ut i den dagliga praktiken.

Tack!

Slutligen vill jag tacka de pedagoger och barn som har medverkat i min studie och som har gjort det möjligt för mig att genomföra detta examensarbete.

Jag vill också tacka min handledare Jakob Billmayer för allt stöd och den hjälp jag fått under examensarbetets gång.

Referenser

Arnér, Elisabeth (2009). *Barns inflytande i förskolan – En fråga om demokrati*. Upplaga 1:2 Lund: Studentlitteratur

Arnér, Elisabeth (2007). *Barns inflytande i förskolan – Problem eller möjlighet för de vuxna?* Licentiatavhandling vid Pedagogiska institutionen, Örebro Universitet.

Arnér, Elisabeth & Tellgren, Britt (2006). *Barns syn på vuxna – Att komma nära barns perspektiv*. Upplaga 1:6 Lund: Studentlitteratur

Askland, Leif & Sataöen, Svein Ole (2003). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber AB

Aspán, Margareta (2009). *Delade meningar – Om värdepedagogiska invitationer för barns inflytande och inkännande*. Doktorsavhandling vid Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

Backman, Jarl (2008). *Rapporter och uppsatser*. Upplaga 2:5 Lund: Studentlitteratur AB

Bae, Berit (2009). Children's right to participate – challenges in everyday interactions. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(3), 391-406.

Befring, Edvard (1992). *Forskningsmetodik och statistik*. Lund. Studentlitteratur

Björndal, Cato R.P., (2005). *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Upplaga:1:5 Stockholm: Liber AB

Bryman, Alan (2001). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Emilson, Anete (2007). Young children's influence in preschool. *International Journal of Early Childhood*, 39(1), 11-38.

- Erwin, Elizabeth J. and Kipness, Noreen A. (1997). Fostering democratic values in inclusive early childhood settings. *Early Childhood Education Journal*, Vol. 25 No. 1, 25(1), 57-60.
- Johansson, Eva. (2003). *Möten för lärande – Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen I förskolan*. Stockholm: Skolverket
- Foucault, Michel (1982). The subject and power. *Critical Inquiry*, 8(4), 777-795.
- Larsson, Staffan (1986). *Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur
- Nordin-Hultman, Elisabeth (2011). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber AB
- Orlenius, Kennert (2001). *Värdegrunden – Finns den? Upplaga 1:7* Stockholm: Runa förlag
- Pramling Samuelsson & Sheridan, Sonja (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur
- Selberg, Gunvor (2001). *Främja elevers lärande genom elevinflytande*. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (1998). *"Jag vill ha inflytande över allt" – En bok om vad elevinflytande är och skulle kunna vara.* 98:398. Stockholm: Liber distribution
- Skolverket (1998). *Läroplan för förskolan, Lpfö, (reviderad 2010)*. Stockholm: Fritzes
- Skolverket (2013). *Hur ser elevers inflytande ut i praktiken?* Skolverket: Utvecklingsavdelningen
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- Te One, Sarah (2011). Implementing children's right in early education. *Australasian Journal of Early Childhood*, Vol. 36, No. 4, 54-62.
- Trost, Jan (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Upplaga 4:1 Lund: Studentlitteratur AB

Vetenskapsrådet (2004). *Forskningsetiska principer för humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab.

Wahlström, Kajsa (2003). *Flickor, pojkar och pedagoger*. Kristianstad: Sveriges Utbildningsradio AB

Wallén, Göran (1993). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Upplaga 2:13 Malmö: Studentlitteratur AB

Åberg, Ann & Lenz Taguchi, Hillevi (2005). *Lyssnandets pedagogik – Etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber AB

BILAGA 1: Samtycke för pedagoger

Samtycke för pedagoger

Hej!

Jag läser till förskollärare vid Mittuniversitetet i Härnösand. Jag arbetar just nu med mitt examensarbete som handlar om barns inflytande och delaktighet i förskolans verksamhet. Jag vill undersöka huruvida barn ser på sitt inflytande och delaktighet i planering av hur verksamheten bedrivs och om detta överensstämmer med pedagogernas syn och förhållningssätt till detta. Jag ber därför om ert samtycke att få intervjuas.

Jag undrar om du vill vara med och bli intervjuad och att du när som helst kan du avbryta intervjun om du ångrar dig. Intervjuerna kommer att föras helt anonymt och materialet kommer att förstöras så snart mitt examensarbete blivit godkänt. Jag lovar också att inte använda informationen till något annat än till mitt examensarbete.

Har du frågor eller funderingar kan du kontakta mig på: 072 249 17 56

Ja. Jag vill intervjuas.

Med vänlig hälsning

Ida Stenmark

BILAGA 2: Samtycke från vårdnadshavare

Samtycke från vårdnadshavare

Hej!

Jag läser till förskollärare vid Mittuniversitetet i Härnösand. Jag arbetar just nu med mitt examensarbete som handlar om barns inflytande och delaktighet i förskolans verksamhet. Jag vill undersöka huruvida barn ser på sitt inflytande och delaktighet i planering av hur verksamheten bedrivs och om detta överensstämmer med pedagogernas syn och förhållningssätt till detta. Jag kommer att komma till er förskola under V. 37. Jag ber därför om ert samtycke att få intervjua ert barn.

Jag kommer att fråga barnet om de vill vara med att bli intervjuat och att vi när som helst kan avbryta intervjun om barnet känner minsta obehag. Intervjuerna kommer att vara helt anonymt och materialet kommer att förstöras så snart mitt examensarbete blivit godkänt. Jag lovar också att inte använda informationen till något annat än till mitt examensarbete.

Barnets namn: _____

..... Ja. Jag godkänner att mitt barn får intervjuas.

..... Nej. Jag godkänner inte att mitt barn får intervjuas.

Vårdnadshavarens namn:

Med vänlig hälsning

Ida Stenmark

BILAGA 3: Intervjufrågor till pedagoger

Intervjufrågor till pedagoger

1. Vad innebär det för dig när barnen är delaktiga i verksamheten?
2. Om vad i verksamheten har barnen ett inflytande?
3. Beskriv skillnaden mellan inflytande och delaktighet ur ett barnperspektiv?
4. Hur tillvaratas barns möjligheter att få respekt av de vuxna för sina initiativ i förskolan?
5. Får barnen vara delaktiga i planeringen av verksamheten... och i så fall hur då?
6. Har ni som pedagoger en gemensam syn på barns inflytande i förskolan, förs sådana diskussioner?
7. Vågar du fatta ett eget beslut kring ett barns initiativ till aktivitet utan att förankra med dina kollegor, ge något exempel i så fall?
8. Berätta för mig hur du ser på begreppen "barnperspektiv" och "barns eget perspektiv"?
9. Tror du att det finns någon skillnad på barns möjlighet till inflytande och delaktighet i förskolans verksamhet beroende av vilket kön man har?
10. Reflektera över hur ofta du säger nej istället för ja?
11. Vad betyder det att låta ett barn komma till tals och få göra sin röst hörd?

BILAGA 4: Intervjufrågor till barn

Intervjufrågor till barn

1. Om du fick önska fritt hur skulle dagen på förskolan då se ut?
2. Kan/får du bestämma vad du vill göra på förskolan?
3. Berätta för mig om vad du kan bestämma?
4. Vad bestämmer fröknarna om i förskolan?
5. Får du vara med och planera det som ska göras i förskolan?
6. Hur känns det för dig när du får vara med att bestämma?
7. Är det skillnad på vad flickor och pojkar får bestämma?
8. Lyssnar fröknarna på dig?